

KAIMO REIKALŲ KOMITETŲ PIRMININKŲ SUSITIKIMO BENDROS ŽEMĖS ŪKIO POLITIKOS REFORMOS KLAUSIMAIŠ A P Ž V A L G A

2013 m. liepos 21–22 d.
Vilnius

Kaimo reikalų komitetų pirmininkų susitikimas bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) reformos klausimais vyko 2013 m. liepos 21–22 d., Lietuvos Respublikos Seime, Vilniuje. Susitikime buvo diskutuojama dviem temomis: *Europos Sąjungos bendra žemės ūkio politika po 2013 metų* ir *Smulkieji ūkiai – dabartis ir perspektyvos*.

Susitikime įžanginį žodį tarė Lietuvos Respublikos Seimo Kaimo reikalų komiteto pirmininkas Saulius BUCEVIČIUS. Susitikimo dalyvius pasveikino Seimo Pirmininkas dr. Vydas GEDVILAS.

Pirmojoje susitikimo dalyje pranešimus skaitė: Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras prof. Vigilijus JUKNA (pranešimo tema *Bendra žemės ūkio politika po 2013 metų*), Europos Parlamento Žemės ūkio ir kaimo plėtros komiteto pirmininko pavaduotojas dr. Czesław Adam SIEKIERSKI (pranešimo tema *Bendros žemės ūkio politikos reforma: Europos Parlamento indėlis*) ir Europos Komisijos Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinio direktorato Ekonominės analizės, perspektyvų ir vertinimo direktorato direktorius dr. Tassos HANIOTIS (pranešimo tema *Bendros žemės ūkio politikos reformos įgyvendinimo iššūkiai*).

Antrojoje susitikimo dalyje pranešimus skaitė: Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto direktorė dr. Rasa MELNIKIENĖ (pranešimo tema *Smulkiųjų ūkininkų indėlis į tvarią Europos Sąjungos kaimo raidą*), *European Coordination Via Campesina* koordinacinio komiteto narė Hanny van GEEL (pranešimo tema *Kas laukia smulkiųjų ūkininkų reformavus bendrą žemės ūkio politiką?*) ir ūkininkas, Asociacijos VIVA SOL valdybos pirmininkas Valdas KAVALIUSKAS (pranešimo tema *Smulkiųjų ūkių plėtros iššūkiai: ūkininko požiūris*).

Pirmosios dalies pranešimų santrauka

Žemės ūkio ministras Vigilijus JUKNA savo pranešime pagrindinį dėmesį skyrė 2013 m. birželio 26 d. pasiektam tarpinstituciniam politiniam susitarimui dėl BŽŪP reformos pasiūlymų paketo ir teigė, kad pagrindinis Lietuvos, kaip pirmininkaujančios valstybės, uždavinys yra užbaigti reformos įtvirtinimo procedūras ir priimti būtinas pereinamąsias nuostatas 2014 metams. Ministras atkreipė dėmesį į tai, kad nauja reforma suteiks galimybę lanksčiau naudoti lėšas tarp I ir II BŽŪP ramsčių, taip pat bus supaprastintos procedūros smulkiesiems ūkininkams išmokoms gauti. Be to, išsaugota galimybė iki 13 proc. visų tiesioginių išmokų skirti su gamyba susietoms išmokoms. Kita vertus, pasak ministro, Lietuva liks tarp mažiausias išmokas gaunančių šalių Europos Sąjungoje. Ministras taip pat pabrėžė, kad valstybėms narėms teks atsakingai apsispręsti dėl pagalbos smulkiesiems ūkininkams,

„sofos“ ūkininkų eliminavimo iš tiesioginių išmokų schemos bei žalinimo priemonių pasirinkimo. Anot ministro, įgyvendinant kaimo plėtros politiką, ypač svarbu siekti socialinės atskirties kaime mažinimo, vietinių rinkų ir inovacijų skatinimo.

Czesław Adam SIEKIERSKI savo pranešime akcentavo Europos Parlamento vaidmenį derybose dėl pagrindinių naujos reformos aspektų – tiesioginių išmokų, žalinimo, paramos jauniems ir smulkiesiems ūkininkams, kaimo plėtros priemonių. Jis pažymėjo, kad Europos Parlamentas pirmą kartą po Lisabonos sutarties priėmimo svarstant reformą dalyvavo kaip visateisis teisėkūros dalyvis lygiais pagrindais su ES Taryba. Tačiau C. A. SIEKIERSKI atkreipė dėmesį į tai, kad nauja reforma nepalietė kitų labai svarbių BŽŪP klausimų, tokių kaip: tiesioginių išmokų viršutinės ribos nustatymas, išmokų suvienodinimas tarp valstybių narių (išorinė konvergencija), lankstus lėšų naudojimas tarp I ir II BŽŪP ramsčių. Pranešėjas išreiškė viltį, kad šiose srityse pavyks pasiekti pažangos Lietuvos pirmininkavimo metu.

Tassos HANIOTIS pabrėžė, kad su nauja reforma ES juda nuo principo *ką ir kiek* gaminti prie tikslo *kaip* gaminti. Dėl to vis didesnis dėmesys skiriamas aplinkosauginiams reikalavimams bei žalinimui. Jo teigimu, Europos Komisija, rengdama pasiūlymą dėl reformos, vadovavosi trimis reformos tikslais: apsirūpinimas maistu, tvarus gamtinių išteklių valdymas ir socialinė ekonominė kaimo plėtra. Pranešėjas taip pat atkreipė dėmesį į būtinybę stiprinti inovacijas žemės ūkio sektoriuje remiantis naujais finansavimo mechanizmais, tokiais kaip Europos inovacijų partnerystė.

Pirmosios dalies diskusijų apibendrinimas

Diskusijose susitikimo dalyviai kalbėjo apie būtinybę lanksčiau taikyti BŽŪP priemones (atsižvelgiant į egzistuojančius skirtumus tarp valstybių narių), akcentavo žalinimo, paramos jauniems ūkininkams, inovacijų svarbą. Dalis kalbėtojų pabrėžė, kad politikai turėtų kuo mažiau kištis į žemės ūkio rinką, kad rinkos signalai turėtų būti pagrindinė žemės ūkio sektoriaus varomoji jėga. Buvo diskutuojama apie produktų atsekamumą, ypač 2013 m. pradžioje Europą sukrėtusio arklienos skandalo kontekste. Europos Komisijos atstovas pažymėjo, kad šiuo metu yra kuriamos priemonės, kaip gerinti produktų atsekamumą. Dalyviai iš mažesnes tiesiogines išmokas gaunančių valstybių narių atkreipė dėmesį į egzistuojančius išmokų skirtumus bei sunkią šių šalių ūkininkų padėtį. Buvo pabrėžtas ir išaugęs nacionalinių parlamentų vaidmuo tiek reformos įgyvendinimo kontekste, tiek ir dėl subsidiarumo principo taikymo.

Antrosios dalies pranešimų santrauka

Antrąją susitikimo dalį pradėjusi Rasa MELNIKIENĖ savo pranešime pabrėžė ryšį tarp smulkaus ūkininkavimo ir tvarios kaimo vietovių plėtros. Jos duomenimis, 80 proc. ES ūkių yra mažesni negu 10 hektarų. Anot pranešėjos, istoriškai BŽŪP plėtojosi keliais etapais – nuo pirminio siekio didinti našumą buvo pereita prie konkurencingumo didinimo, tačiau pastarojo laikmečio svarbiausias siekis – tvarumo užtikrinimas. R. MELNIKIENĖS manymu, smulkieji ūkiai vaidina ypatingą vaidmenį užtikrinant tvarumą, nes jie dažniausia gamina šviežią ir natūralų maistą ir taiko aplinkai nekenksmingas technologijas. Be to, smulkieji ūkiai reaguoja į vietinės rinkos poreikius daug lanksčiau negu dideli ūkiai.

Hanny van GEEL pateikė kritišką dabartinės ūkininkavimo sistemos vertinimą ir kvietė politikus iš esmės keisti žemės ūkio politikos strategiją. Jos nuomone, dabartinė žemės ūkio sistema yra per daug orientuota į pramoninį ūkininkavimą bei pelno siekimą, o ne į kokybiško ir tvaraus maisto gamybą. H. van GEEL teigė, kad žmonės turėtų turėti teisę demokratiškai formuoti savo maisto ir žemės ūkio sistemas nekenkdamি kitiems žmonėms ir

gamtai. Tai, jos nuomone, turėtų būti vadinama apsirūpinimo maistu savarankiškumo principu.

Smulkiųjų ūkininkų atstovas Valdas KAVALIAUSKAS pristatė savo ūkio modelį, pagrįstą vietiniais ištekliais, rankų darbu ir minimaliomis sąnaudomis. Jis pabrėžė, kad jo ūkis produkciją vartotojui tiekia tiesiogiai, išvengdamas tarpininkų. V. KAVALIAUSKO specializacija yra sūrių gamyba. Jis yra įkūręs sūrių gamintojų asociaciją, viešąją įmonę bei kooperatyvą. Taip ūkininkas prisideda ir prie vietos bendruomenės plėtros, bendruomeninių saitų stiprinimo. Anot V. KAVALIAUSKO, smulkieji ūkiai turi labai mažus administracinius išteklius, todėl tokiems ūkiams itin aktualu, kad mažėtų administracinė našta.

Antrosios dalies diskusijų apibendrinimas

Kiti susitikimo dalyviai atkreipė dėmesį į tai, kad smulkieji ūkiai yra svarbūs ekonomiškai ir suteikdami pragyvenimo šaltinį nemažai daliai ES gyventojų prisideda prie nedarbo mažinimo. Smulkiųjų ūkininkų vaidmuo ypač svarbus vykdant kaimo vietovių plėtrą, puoselėjant kraštovaizdį. Atstovai iš Skandinavijos šalių pabrėžė ir tai, kad jų šalyse vis populiarsnis tampa konkrečioje vietovėje pagamintas maistas, ir tai stiprina smulkiųjų ūkių vaidmenį.

Vis tik kai kurie susitikimo dalyviai akcentavo, kad smulkieji ūkiai yra mažiau konkurencingi negu didieji ūkiai. Be to, vien smulkiuosiuose ūkiuose pagamintu maistu nebūtų įmanoma išmaitinti daugumos žmonių Europos Sąjungoje ar pasaulyje. Todėl buvo siūloma smulkiesiems ūkiams jungtis tam, kad būtų lengviau įsisavinti technologijas, tapti konkurencingesniems.

Pirmininko baigiamosios pastabos

Turėtų būti išlaikyta stipri ir tvari BŽŪP, kuri būtų aprūpinta reikiamais ištekliais ir, juos atsakingai naudojant, būtų galima atremti naujus globalius iššūkius.

Tik siekdamas žemės ūkio konkurencingumo didinimo, tausaus gamtos išteklių valdymo ir darnios kaimo vietovių plėtros, žemės ūkio sektorius gali tinkamai prisidėti prie „Europa 2020“ strateginių tikslų įgyvendinimo.

Prisitaikydami prie vietinės rinkos poreikių ir atsakingai naudodami gamtos išteklius, smulkieji ūkininkai vaidina svarbų vaidmenį prisideddami prie veiksmingos ir tvarios kaimo vietovių plėtros.

Tik mažą ES ūkininkų dalį sudaro ūkininkai, kuriems mažiau kaip 35 metai, o per ateinančius 10 metų ši dalis dar labiau sumažės. Todėl vienas iš BŽŪP prioritetų turėtų būti jaunų žmonių pritraukimas į žemės ūkio sektorių.

Teisingais ir objektyviais kriterijais pagrįstas paramos paskirstymas tarp ES valstybių narių ir pačiose valstybėse narėse yra vienas iš veiksnių, sudarančių lygias konkurencijos sąlygas visiems ES žemdirbiams.

Praktinės BŽŪP procedūros ir priemonės galėtų būti supaprastintos siekiant sumažinti administracinę naštą ūkininkams ir administruojančioms institucijoms.

Po beveik 2 metus trukusių derybų iš esmės buvo pasiektas susitarimas dėl bendros žemės ūkio politikos reformos po 2013 metų. Galima teigti, kad naujoje reformoje atsižvelgta į ES egzistuojančius skirtumus tarp atskirų žemės ūkio regionų, būtinumą BŽŪP reformuoti palaipsniui bei į tai, kad žemės ūkis valstybėse narėse yra glaudžiai susijęs su visa ekonomika.

BŽŪP ateitis daugiausia priklauso nuo kiekvienos valstybės narės, nes būtent valstybės narės turės užtikrinti efektyvų žemės ūkio politikos reformos įgyvendinimą. Todėl nacionaliniai parlamentai vaidins svarbų vaidmenį įgyvendinant šią reformą.